

CONSIGNE 8 SPEELT MICHAEL ENDE

DE SPELBEDERVERS

REGIE ANTON VAN GEFFEN MUZIEK CHIEL MEYERING

muziek uitgevoerd door het delta-ensemble

De Spelbedervers

schrijver	Michael Ende	
regisseur	Anton van Geffen	
componist	Chiel Meyering	
spelers	Hans Ligthoet	Jacob Nebel
	Koos Dam	Marcus Schweler
	John Comelissen	Leo Arminius
	Hedda Andriessen	Ninive Geryon
	Sylvia Poorta	Alexandra von Xanadu
	Sjpi Stapal	Paula Olm
	Barbara Feldbrugge	Elsbeth Geryon
	Liesbeth Coltof	Anna Fenris
	Andrea Fiege	Klara Durrkeistorn
	Leonoor Pauw	Anton Buldt
	Eduard Coblijn	Sebastisan Nothaft
	Hein van der Heyden	Egon S. Geryon
musici	Kristel Postma	viool
	Tjamke Roelofs	viool
	Eduard van Regteren Altena	cello
	Leendert de Jonge	cello
	Gerard Zuyderhoff	fluit
	Gerard Zuyderhoff	clarinet
	Livio Andreina	orgelpijpen
toneelbeeld	Guus van Geffen	
	Cecile den Biggelaar	
vogels	Annemarie Glaudemans	
vertaling	Koos van Maren en	
	Livio Andreina	
fotografie	Guus van Geffen,	
	Eduard Coblijn en Bas Mariën	

De Spelbedervers

een tragi-komedie in 5 bedrijven

Petra Weeda

Michael Ende kreeg grote bekendheid door zijn — aanvankelijk als kinderboeken aangemerkt — romans *Momo* en *de tijdspaarders* en *Het Oneindige Verhaal*. Met name dit laatste boek, dat in 24 talen werd vertaald en in vele landen op de bestsellerlijst verscheen, bezorgde hem wereldfaam omdat het de slechtstverloopte en duurste project ooit door de Duitse filmindustrie ondernemen. Als de *Neverending Story* ging deze film ontang ook in Nederland in première. Het uitbrengen van deze film heeft veel onrust veroorzaakt rondom de figuur van Ende. Zijn aanvankelijke toestemming dat de verfilming van zijn roman trok hij terug op het moment dat hij zich realiseerde dat het resultaat nou juist datgene zou opleveren wat het niet zou moeten zijn: een spectaculaire, perfecte maar volhekt wezenloze fantasiefilm, gemaakt naar Amerikaans succesmodel.

Wat Ende bij het afsluiten van de contracten voor de verfilming meende te hebben vastgelegd met de producenten was het vervaardigen van een traag opgenomen, poëtisch soepel en op kunstzinnige wijze bijeengebrachte beelden. Ende: 'Ik zou graag aangelooft hebben dat het mogelijk is een 'beektspraak' te vinden waarin men op zeer subtiel manier dingen naar kan zetten door middel van aanduidingen. Met alleen dit is comogelijk getrokken in deze verfilming, maar — tegemoet erger is — ook het verhaal is vermaakt op een wijze die de zin van het boek in zijn tegendeel doet verkeren. De film kwam toch uit, maar zonder de naam van Michael Ende eman verbonden.

Wat Ende met zijn literaire werk beoogt — en wat in deze film niet lukte — is het doorzichtig maken van de werkelijkheid om ons heen en die te transformeren in innerlijke beelden.

Ende: 'Ik wil eigenlijk iets anders doen dan wat de middeleeuwse sprookjesvertellers ook deden: het bos, de wolf, de koning en de heks waren beelden uit zijn werkelijkheid, die hij tot innerlijke beelden wilde maken. Alleen ging dit omzotten toen nog als vanzelf. Maar probeer nu maar eens te omarmen een beeld te geven van een gemiddeld gewone of een talelaan. In wezen hebben wij ons omringd met dingen die we zelf gemaakt hebben, maar waar we ons geen innerlijk beeld van kunnen vormen'.

In het stuk *De Spelbedervers* — dat door Ende zelf een parabel wordt genoemd — staan acteurs en regisseur voor de uitdaging die innerlijke beelden naar te zetten in beelden, transparante scènes, scènes die met de realiteit te maken hebben maar die alle toch iets ongreepbaars, iets absurds hebben.

Het stuk voert twaalf personages ten tonele, die elkaar niet kennen en die om voor zichzelf onduidelijke redenen uitverkoren zijn voor het verdelen van een erfenis. Deze erfenis bestaat uit de nalatenschap van de doorgeen van de aanwezigen ooit in levende lijve ontmoeten Johannes Philadelphia, heer van het paleis waarvan de erfenamen bijeen zijn gekomen. Dit huis, dat de eigenschappen vertoont van een levend wezen, weerspiegelt op curieuze wijze het doen en laten van de erfenamen.

Endes werk biedt de mogelijkheid tot een overrompelende hoeveelheid interpretaties. Hij zelf vindt dat er wat dit betreft te veel in het wilde weg geïnterpreteerd wordt: 'Er worden op dit ogenblik hele boeken over samengesteld. Daar beleef ik een beetje speciaal genoeg aan'. Ik heb echter bij het schrijven voornamelijk geen pedagogische, didactische of sociale bedoelingen. Toch kan je spreken van een constante thematiek die in al Endes werk aanwezig is: die van de onafwendbaar lijkend catastrofaal verval, waarin overleving alleen nog mogelijk is door het vinden van een nieuw bewustzijn dat niet meer steunt op oude waarden, maar alleen zichzelf staande houdt. Heel concreet is Ende er ook van overtuigd dat we voor het einde van deze eeuw nog zo een catastrofe zullen doormaken. 'Maar dat zal niet het einde van de mensheid zijn. Het zal wel veel levens kosten, maar de mensheidsgeschiedenis is nog niet ten einde. Ik denk dat het enige wat we nu kunnen doen is ideeën en voorstellingen voorbereiden, die de mensen nu eens zullen kunnen gebruiken, zodat zij niet gedwongen worden dezelfde fouten te maken die ons nu noodlottig worden'.

Van deze visie kan je zeggen dat het duidelijk het onderliggende thema is van *De Spelbedervers*. Hij gaat dit gestalte in het beeld van het paleis als een levende, innerlijke wereld, die verwordt wordt door de banaliteit van de buitenwereld: de twaalf mensen die moeten tonen over de dood en de fantasie te beschikken oorde, aan materiële zaken verbonden waarden los te laten, opdat zij de erfenis van Johannes Philadelphia — die niet verdeelbaar blijkt — in haar geheel tot de hunne kunnen maken.

De namen van alle twaalf personages zijn zorgvuldig gekozen en dragen vaak een betekenis die zowel historisch als aktueel te duiden valt. Dat geldt ook voor de onzichtbare dertiende, de overleden Johannes Philadelphia. Deze naam roept associaties op met de Openbaring van Johannes voor de sprake is van zeven melle ie mensheid doormaakt. De zesde gemeente - die voor ons in de poeden mensen zo kan worden'. (Niet voor ias niets spelen in d kan worden'. In De Spelbedervers deuren een essentiële rol).

In deze context vinden alle twaalf personen hun plaats, van de dienaar Anton Buldt, ..., de vertegenwoordiger van het oude droomachtige bewustzijn tot Alexandra von Xanadu, ..., die wellicht het meest van allen over de moed beschikt de erfenis van Philadelphia op te pakken. Dat het zoeken naar dit nieuwe, toekomstbewustzijn en het loslaten van het oude kan leiden tot het verlies van alle grond onder de voeten, daarover laat Ende in dit stuk geen twijfel bestaan.

Ondanks deze wat zware symboliek, bezit De Spelbedervers een zekere speelsheid, en is het verhaal nergens ontdaan van een voor Ende typerende humor. Hij zelf zegt hir humor is de houding vrijheiover het onderwerp en een van de belangrijkste verworvenheden van het moderne bewustzijn'.

De in De Spelbedervers overal onderhuids aanwezige angst kan lachwekkend werken, maar moet daarom niet minder serieus genomen worden. Het is juist in het gebied tussen de ernst en de humor, tussen beeld en spiegelbeeld, waarin het meest essentiële gebeurt: daarin ontstaat een leegte van waaruit ieder, acteur en toeschouwer, zijn eigen nieuwe samenhangen kan scheppen.

De uitspraken van Michael Ende zijn overgenomen uit een interview in tijdschrift Jonas (30-9-1983).

Medewerkers

Anton van Geffen 1941 Opleiding grafisch ontwerper Akademie voor Industriële Vormgeving te Eindhoven, en School voor Bewegingstheater Max Dooyes Amsterdam. Vanaf 1958 werkzaam in het theater. Thans studieleider van de Arnhemse Toneelschool en regisseur-ontwerper van Consigne 8.

Chiel Meyering 1954 Studeerde compositie bij Ton de Leeuw aan het Sweelinck Conservatorium. Schrijft veel concertante muziek maar componeert ook voor theater, ballet en opera. Momenteel wordt een ballet van Rudi van Danzig uitgevoerd op basis van een van zijn composities.

Hans Ligtoet 1954 Studeerde in 1979 af aan de acteursopleiding van de Arnhemse Toneelschool. Van 1979 tot 1983 was hij werkzaam bij Toneelgroep Sater in Amsterdam. In 1984 speelde hij bij Toneelgroep Yaddo uit Rotterdam in 'de Vader' van August Strindberg. Hans Ligtoet schreef tot nu toe drie toneelstukken te weten: 'Zandhazen' voor Sater Amsterdam; 'De Sessie' voor Spektakel Arnhem en 'Clowns' voor Rats in Utrecht.

Koos Dam 1946 Sinds 1978 verbonden aan de Arnhemse Toneelschool, werkte daarvoor zelfstandig als theatertechnicus bij verschillende projecten. Is mede oprichter van Toneelgroep 'Het Hof' te Arnhem. Speelt sinds 1960 toneel bij diverse gezelschappen en probeert af en toe teksten te schrijven.

John Cornelissen 1952 Opleiding: Academie voor Expressie, Utrecht en Spraakvormingsstudies in Den Haag. Medeoprichter/akteur van Theatergroep 'Lijn Negen' en Toneelgroep 'Acht Oktober', tevens werkzaam geweest bij Toneelgroep 'Theater' en Toneelgroep 'De Appel'. Vanaf 1983 incidenteel werkzaam bij Consigne 8.

Hedda B. Andriessen 1956 Studie aan de Arnhemse Toneelschool gestart in 1980, reeds eerder medewerking verleend aan werkzaamheden van Consigne 8, in herfst 1983 in een project in samenwerking met de Algemene Reclaseringsvereniging. Verschillende projecten op de opleiding: improvisatie, Brecht, kindertheater, clownerie in een tent, maskerstudie en ervaring in het lesgeven in de selectieprocedures en begeleiding van groepen.

Sylvia Poorta 1961 In 1984 afgestudeerd aan de Arnhemse Toneelschool. Sindsdien werkzaam in de productie 'Lust en Liefde' van Theatergroep 'Het Hof' en tevens in de productie 'De Spelbedervers' van Consigne 8. De verbinding met Consigne kwam al eerder tot stand middels een stage in de productie 'De Kraanvogeldans' (1984).

Pepi Stapel 1944 Opleiding Edelsmeden Kunstnijverheidsschool Amsterdam. Na een aantal jaren amateurtoneel sinds 1981 bij Consigne 8.

Barbara Feldbrugge 1958 Zal dit jaar afstuderen aan de Arnhemse Toneelschool. Verleende haar medewerking aan het Reclaseringsproject van Consigne 8. Stageproject bij Toneelgroep Yaddo in 'De Vader' van Strindberg. Werkte al eerder met Anton van Geffen in de opera 'De vier kleine meisjes'.

Liesbeth Colthof 1954 Opleiding: Academie voor Expressie, Utrecht. Medeoprichtster van Theatergroep 'Lijn Negen' en hier vanaf 1975 als actrice, regisseuse en speldocente werkzaam. In 1984 onder meer: solovoorstelling 'Reis naar het geluk' van F.X. Kroetz. Vanaf 1983 tevens werkzaam bij Consigne 8, Stichting 'De Posing' en Stichting 'Het Tijl'.

Andrea Fiege 1956 Opleiding: Arnhemse Toneelschool. Vanaf oprichting verbonden aan Consigne 8.

Leonoor Pauw 1956 Een aantal jaren gewerkt met de F.C. Utrecht voetbalsupportersjeugd. Daarna als publieksbegeleidster/actrice verbonden aan verschillende vormingsthea-

tergroepen. Studeert in mei 1985 af aan de Arnhemse Toneelschool.
Het seizoen 1985/1986 werkzaam in een nieuw theaterinitiatief van afgestudeerde toneel-
schoolleerlingen onder de naam 'De Zaak'.

Eduard Coblijn 1955 Afgestudeerd aan de D.D.V. Arnhem (Docent Dramatische Vorming) in 1984 en beschouw dit jaar als een algemene oriëntatie op het gebied van theater.
Wilde in het kader daarvan foto's komen maken bij deze produktie van Consigne 8.
Aan fotograferen weinig toegekomen omdat ik in deze rol (Sebastiaan) rolde.

Heijn van der Heijden 1958 Opleiding: Arnhemse Toneelschool. Drie produkties bij Toneelgroep Theater. Evenals het reclasseringsproject, waaraan ik vorig jaar heb meegewerkt is ook deze produktie voor mij zeer belangrijk en waardevol geweest. Samen met de componist Karel van Steenhoven heb ik een stuk gemaakt. Het is de bedoeling dat het in juni 1985 zal worden uitgevoerd.

Kristel Postma Gestudeerd aan het Conservatorium te Den Haag bij Davina van Wely, Vera Beths en Jackues Holtman. Diploma uitvoerend musicus behaald in 1982. Onder meer vast verbonden aan het Delta ensemble en aan het Arion Ensemble in Den Haag (bestaande uit leden van het Residentie Orkest). Verscheidene malen medewerking verleend aan het radioprogramma Musica Nova van Ton Hartsuiker.

Tjamke Roelofs Op vijfjarige leeftijd begonnen met vioolspelen bij Qui van Woerdekom te Amersfoort. Later bij Davina van Wely, waarbij zij nu nog studeert, aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

Eduard van Regteren Altena Studeerde cello aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag en het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam bij René van Ast, Lidewij Scheifes en Anner Bijlsma. Speelt o.a. in het Mondriaan Kwartet en het Gijsbrecht van Aemstel Ensemble.

Leendert de Jonge Studeerde aan het Sweelinck Conservatorium Amsterdam bij Koos Verheul.

Behaalde zijn diploma uitvoerend musicus in 1981.

Muzikale activiteiten liggen voornamelijk in de kamermuziek waarbij de voorkeur uitgaat naar het uitvoeren van hedendaagse werken en het meewerken aan gecombineerde produkties als theater, poëzie, film enz.

Is vast lid van het Delta Ensemble en vormt een fluit-harp duo met Jet Sprenkels.

Gerard Zuyderhoff Studeerde klarinet aan het Utrechts Conservatorium bij Jos d'Hondt, Bas de Jong en Walter Boeykens. Hij behaalde in 1978 het diploma solospel.

Naast werkzaamheden in enkele kamermuziek-ensembles, waaronder het mede door hem opgerichte Delta-ensemble, werkt als free-lance klarinettist bij de radio-orkesten.

Hij trad als solist op met het Alpho (orkest van het Sweelinck Conservatorium) en het nationaal jeugdorkest.

Livio Andreina 1954 Als speler en muzikant in verschillende groepen in Zwitserland werkzaam geweest.

Doet theaterpedagogisch en theater-therapeutisch werk. Vanaf 1983 werkzaam bij Consigne 8.

Guus van Geffen 1960 Na een grafische studie werkzaam als ontwerper en belichter aan de Arnhemse Toneelschool en verschillende theatergroepen.

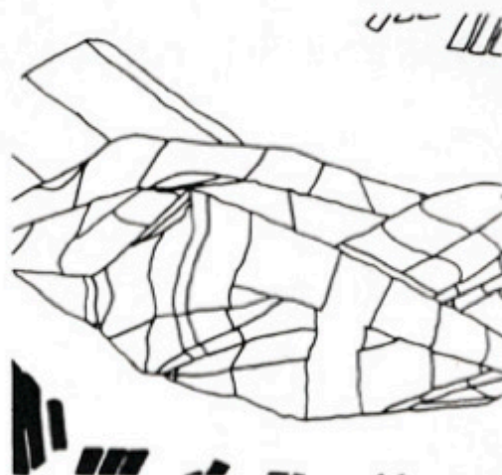
Decors ontwikkeld voor enkele films van Ramon Gieling. Een korte documentaire gemaakt n.a.v. een voorstelling van Consigne 8. Sinds 1979 verbonden aan deze theaterwerkplaats als ontwerper, belichter en acteur.

Cecile den Biggelaar 1955 Studie aan Gelderse Leergangen, afdeling TEHATEX met specialisatie tekenen en schilderen, beëindigd in 1983. Verleent na een korte periode van zelfstandig beeldend werk sinds september 1984 medewerking aan theaterprodukties.

Annemarie Glaudemans 1958 Heeft enkele jaren toneelgespeeld o.a. bij Theaterwerkgroep Spektakel, Akademie voor Expressie te Utrecht, Toneelschool Arnhem.

Maaht nu maskers (leerlinge van Eef van Maanen) o.a. voor Toneelgroep Theater, Lijn Negen en Toneelschool Arnhem.

delta ensemble

Het DELTA-ensemble is opgericht in 1978 en voert 20ste-eeuwse muziek uit met het accent op Nederlandse muziek. Voor niet-Nederlandse muziek ligt de nadruk op composities van de laatste decennia, waarvan er een aantal in première werd gebracht (Bouillane, Rubin, Francesconi, Clarke, Winiarz).

Het ensemble wil in het algemeen een rol spelen bij gelegenheden waar hedendaagse muziek centraal staat door mee te werken aan festivals, radio-opnamen en verschillende projecten die bijvoorbeeld het werk van een bepaalde componist of de muziek uit een bepaald land belichten.

Voor het DELTA-ensemble werden en worden in opdracht verscheidene composities geschreven (Daan Manneke, Wim de Ruiter, Alex Manassen, Joep Straesser, Paul Termos, Chiel Meijering, Peter-Jan Wagemans, Klaas de Vries).

Karakteristiek voor de doelstelling van het ensemble zijn de jaarlijkse componistendagen die samen met de Stichting Gaudeamus worden georganiseerd om jonge componisten de gelegenheid te bieden hun werk aan de praktijk te toetsen.

Tevens tracht het DELTA-ensemble andere kunstvormen zoals film en poëzie in de programmering te betrekken. Het ensemble heeft veel succes gehad met inmiddels drie 'Film & (live-)muziek'-programma's, die o.a. werden uitgevoerd in 1982 tijdens het Holland Festival, in 1983 tijdens STAMP-concerten en op een tournee door West-Duitsland in acht steden en in 1984 op de Nederlandse Filmdagen in Utrecht.

Het DELTA-ensemble is te beluisteren op twee grammofoonplaten met composities van Daan Manneke: 'Vice Versa' (1979) (gedeelte van ATTACCA BABEL 8207-2) en 'Signalen' (1981) (ATTACCA BABEL 8313-3).

In het seizoen 1984/1985 hebben de volgende activiteiten plaats gevonden:

September: concert met nieuwe werken in het kader van de Gaudeamus Muziekweek (Clarke, Winiarz, Francesconi).

September/oktober: serie uitvoeringen Film & (live-)muziek met o.a. nieuwe werken van de componisten Meijering en Wagemans.

Oktober: Muziek van Joji Yuasa in het kader van de Composers' Workshop (Gaudeamus, Sweelinck Conservatorium Amsterdam).

November/januari: serie live-concerten en radio-opnamen in Nürnberg, Stockholm, Parijs, Ville d'Avray en Nice met recente Nederlandse muziek (de Leeuw, Straesser, Heppener, Loevendie, Manassen, Keuris), met medewerking van de sopranen Wendela Bronsgeest en Dorothy Dorow.

December: 'There's music along the river', nieuwe liederencycli van Wim de Ruiter, Daan Manneke en Alex Manassen.

Het DELTA-ensemble bestaat uit:

sopraan: Djoke Winkler Prins, fluit: Leendert de Jonge, hobo: Evert Weidner, klarinet: Gerard Zuyderhoff, fagot vacature, hoorn: Johan Donker Kaat, viool: Kristel Postma, altviool: Joke van Raalten, cello: Eduard van Regteren Altena, contrabas: Anneke Hogenstijn, piano: Niek de Vente.

Voor meer informatie: Alex Manassen
Dr Bosstraat 38 4001 CK Tiel
Telefoon 03440-12040

Nadruk op theatrale maakt Spelbedervers tot boeiend kijkspel

THEATER

Voorstelling: De spelbedervers van Michael Ende door Consigne 8. Regie: Anton van Geffen. Vertaling: Kees van Marrewijk en Livio Andreina. Muziek: Chiel Meyering, uitgevoerd door het Delta Ensemble. Toneelbeeld: Guus van Geffen, Cecile den Bijselaar, Annemarie Gladenius. Spelers: Leontine Pauw, Sylvia Poort, Hans Ligterik, John Cornelisse, Liesbeth Colthoff e.a. Plaats: Werkplaats Consigne 8, Asch. Herhalingen o.a.: Driebergen 1-4, Arnhem 2-5-4, Amsterdam 11 en 20-4, Zutphen 13-14-4, Utrecht 17-18-4, Nijmegen 21 en 27-28-4, Deventer 25-4.

Net als de *Momo* en *Het oneindige verhaal*, de jeugdboeken van Michael Ende die door volwassenen verslonden worden, is *De spelbedervers* een parabel. Een sprookje met een moraal. Ende is ervan overtuigd dat het met de wereld de verkeerde kant opgaat; en dat komt doordat de (volwassen) mens de fantasie heeft afgezworen, heeft gekozen voor de kortzichtige „objectiviteit“ van de moderne wetenschap, is vervreemd van de natuur om hem heen.

Endes toneelstuk *De spelbedervers* speelt zich af op twee niveaus. Het eerste is dat van een sprookjesachtig verhaal. Twaalf personages komen samen in een verlaten huis, of kasteel; ze zijn daar ontboden om de erfenis te verdelen van wijlen de heer Philadelphia. Ze kennen elkaar niet, en het is onduidelijk waarom juist zij uitverkoren zijn als erfgenamen. Ieder van hen krijgt een twaalfde van het testament in zijn bezit; pas na samenvoeging van de delen zal de inhoud ervan duidelijk worden. Maar de meesten zijn te egoïstisch en te kortzichtig om zich aan die regeling te onderwerpen. Omkopen, chantages en falsificaties roepen om wraak die dan ook, langs metafysische weg, door Philadelphia's huis wordt voltrokken.

Het tweede niveau is dat van een dik opgelegde symboliek. Met zijn stuk wil Ende uitspraken doen over de toestand in de wereld. Hij constateert een verval van de cultuur, en de dreiging van een catastrofe. Alleen een nieuw bewustzijn — anders dan het traditionele, banale, „wetenschappelijke“ — kan ons redden. In het stuk wordt dit bewustzijn vertegenwoordigd door de bediende Jacob Buldt, het enige menselijke wezen in de besloten wereld van huize Philadelphia. Het stuk bevat verder talloze historische en literaire verwijzingen: naar antieke mythen, de bijbel, de moralistische schilderkunst van Bosch en Bruegel.

Endes gevoel voor humor zorgt ervoor dat het stuk, ondanks de diverse lagen en boodschappen, een lichte toon behoudt; maar het is allerm minst een wondertje van subtiliteit. In andere handen dan die van Anton van Geffen was er misschien een onverteerbare voorstelling van geworden.

Van Geffen, studieleider van de Arnhemse toneelschool, werkt met Consigne 8 sinds enige jaren aan de ontwikkeling van een stijl (of liever een „theatertaal“) die de nadruk legt op het niet-alledaagse van theater. Theater als verbeelding, niet als nabootsing van de werkelijkheid. Hij heeft, denk ik, veel affiniteit met de denkbeelden van Ende; ook hij wil alternatieven aandragen voor de banaliteit van het hedendaagse leven.

Misschien komt het juist daardoor dat hij de, naar mijn idee, enig juiste theatrale middelen gevonden heeft om *De spelbedervers* vorm te geven. De nadruk ligt op fantasie en theatraleiteit: van zwaarwichtigheid is geen sprake. De moraal is nog wel aanwezig, maar ze is niet meer de hoofdzak in het fascinerende kijkspel dat Van Geffen met zijn groep Consigne 8 van het stuk heeft gemaakt.

De speelstijl is expressionistisch-grotesk. Ieder van de personages heeft zijn eigenaardige manier van spreken en voortbewegen, zijn eigen tics. Het verderf dat de omgeving en de personages steeds meer in zijn greep krijgt, wordt verbeeld door een voortdurende transformatie van de personages: zowel hun gezicht (dik geschminkte maskers) als hun kleding vertoont in toenemend tempo tekenen van verval.

Een goede vondst is het om het schouwspel te laten begeleiden door een muziekensemble, dat als een salonorkest op een verhoogd podium zit. Met een voortreffelijke timing geeft de muziek dikwijls het ritme en de stemming aan; en dat wordt benadrukt door een sfeervol, muzikaal lichtontwerp. Het onrealistische spel lijkt tot in de kleinste beweging doordacht, maar dat leidt niet tot irritant maniërisme; meestal is het juist erg grappig.

Consigne 8 heeft van *De spelbedervers* een voorstelling gemaakt die een voortdurende reeks uitgekende, sterke beelden biedt. Kunstmatig, maar daardoor juist boeiend.

JAN MIDDENDORP

VOLKSKURANT 25-3-1985

Nadruk op theatrale maakt Spelbedervers tot boeiend kijkspel

THEATER

Voorstelling: De spelbedervers van Michael Ende door Consigne 8. Regie: Anton van Geffen. Vertaling: Koos van Maren en Livio Andreina. Muziek: Chiel Meyering, uitgevoerd door het Delta Ensemble. Toneelbeeld: Gous van Geffen, Cecile den Biggelaar, Annemarie Glaudemans. Spelers: Leonoor Pauw, Sylvia Poorta, Hans Ligvoet, John Cornelisse, Liesbeth Colthof e.a. Plaats: Werkplaats Consigne 8, Asch. Herhalingen o.a.: Driebergen 1/4, Arnhem 2-5/4, Amsterdam 11 en 20/4, Zutphen 13-14/4, Utrecht 17-18/4, Nijmegen 21 en 27-28/4, Deventer 25/4.

Net als de *Momo* en *Het oneindige verhaal*, de jeugdboeken van Michael Ende die door volwassenen verslonden worden, is *De spelbedervers* een parabel. Een sprookje met een moraal. Ende is ervan overtuigd dat het met de wereld de verkeerde kant opgaat; en dat komt doordat de (volwassen) mens de fantasie heeft afgezworen, heeft gekozen voor de kortzichtige „objectiviteit“ van de moderne wetenschap, is vervreemd van de natuur om hem heen.

Endes toneelstuk *De spelbedervers* speelt zich af op twee niveaus. Het eerste is dat van een sprookjesachtig verhaal. Twaalf personages komen samen in een verlaten huis, of kasteel: ze zijn daar ontboden om de erfenis te verdelen van wijlen de heer Philadelphia. Ze kennen elkaar niet, en het is onduidelijk waarom juist zij uitverkoren zijn als erfgenamen. Ieder van hen krijgt een twaalfde van het testament in zijn bezit; pas na samenvoeging van de delen zal de inhoud ervan duidelijk worden.

kortzichtig om zich aan die regeling te onderwerpen. Omkopen, chantages en falsificaties roepen om wraak die dan ook, langs metafysische weg, door Philadelphia's huis wordt voltrokken.

Het tweede niveau is dat van een dik opgelegde symboliek. Met zijn stuk wil Ende uitspraken doen over de toestand in de wereld. Hij constateert een verval van de cultuur, en de dreiging van een catastrofe. Alleen een nieuw bewustzijn — anders dan het traditionele, banale, „wetenschappelijke“ — kan ons redden. In het stuk wordt dit bewustzijn vertegenwoordigd door de bediende Jacob Buldt, het enige menselijke wezen in de besloten wereld van huize Philadelphia. Het stuk bevat verder talloze historische en literaire verwijzingen: naar antieke mythen, de bijbel, de moralistische schilderkunst van Bosch en Bruegel.

Endes gevoel voor humor zorgt ervoor dat het stuk, ondanks de diverse lagen en boodschappen, een lichte toon behoudt; maar het is allermist een wondertje van subtiliteit. In andere handen dan die van Anton van Geffen was er misschien een onverteerbare voorstelling van geworden.

Van Geffen, studieleider van de Arnhemse toneelschool, werkt met Consigne 8 sinds enige jaren aan de ontwikkeling van een stijl (of liever een „theatertaal“) die de nadruk legt op het niet-alledaagse van theater. Theater als verbeelding, niet als nabootsing van de werkelijkheid. Hij heeft, denk ik, veel affiniteit met de denkbeelden van Paul

Sylvia Poorta en Leonoor Pauw in *De spelbedervers*.

voor de banaliteit van het hedendaagse leven.

Misschien komt het juist daardoor dat hij de, naar mijn idee, enig juiste theatrale middelen gevonden heeft om *De spelbedervers* vorm te geven. De nadruk ligt op fantasie en theatraleiteit: van zwaarwichtigheid is geen sprake. De moraal is nog wel aanwezig, maar ze is niet meer de hoofdzaak in het fascinerende kijkspel dat Van Geffen met zijn groep Consigne 8 van het stuk heeft gemaakt.

Ieder van de personages heeft zijn eigenaardige manier van spreken en voortbewegen, zijn eigen tics. Het verdient dat de omgeving en de personages steeds meer in zijn greep krijgt, wordt verbeeld door een voortdurend transformatie van de personages: zowel hun gezicht (dik geschminkte maskers) als hun kleding vertoont in toenemend tempo tekenen van verval.

Een goede vondst is het om het schouwspel te laten begeleiden door een

een voortreffelijke timing geeft de muziek dikwijls het ritme en de stemming aan; en dat wordt benadrukt door een sfeervol, muzikaal lichtontwerp. Het onrealistische spel lijkt tot in de kleinste beweging doordacht, maar dat leidt niet tot irritant manierisme; meestal is het juist erg grappig.

Consigne 8 heeft van *De spelbedervers* een voorstelling gemaakt die een voortdurende reeks uitgekende, sterke beelden biedt. Kunstmatig, maar